

Bucureștiul s-a transformat „dintr-un sat într-o metropolă”. Sub aspect urbanistic, Bucureștiul a trecut de la conformația tipică otomană policentrică la una caracterizată prin diferențierea și specializarea zonelor, cu un centru politico-administrativ și arii diferențiate în funcție de destinația acestora. Funcțiile deținute de oraș în perioada suzeranității otomane și-au schimbat natura: din loc de reședință a unor instituții supuse unei stăpâniri străine, capitala devine sediu juridic desemnat al organismelor reprezentative, capitala statului. Schimbarea s-a petrecut pe mai multe planuri: urbanistic, al funcțiilor, estetic, iar cei care au dorit-o și au promovat-o și-au reprezentat-o în termenii unei tranziții de la Orient la Occident, susține autoarea lucrării. Influența modelelor urbanistice provenite din Europa occidentală a fost constantă asupra Bucureștiului, chiar dacă punctele de referință s-au schimbat și s-au diversificat în timp. Concluziile scot în evidență, de asemenea, în mod pertinent, funcția capitalei la nivel simbolic, rolul său de a reprezenta plenar identitatea națională și de a o transmite mai departe populației. În viziunea elitelor, Bucureștiul era conceput ca un laborator al românității sau locul care trebuia să exprime modelul politic, economic, social și cultural pe care clasa politică românească dorea să-l impună la nivelul întregii țări.

Emanuela Constantini se înscrie, astfel, în dezbateră privind istoria modernă a capitalei României cu o lucrare pe care o putem aprecia drept o reușită istoriografică. Materialul documentar aflat la baza acestei cărți este relevant pentru seriozitatea cu care a fost asumată cercetarea: autoarea a consultat surse primare inedite (arhivele orașului București) și edite, o bogată literatură secundară în limba română, alături de contribuții ale istoriografiei italiene și internaționale. Emanuela Constantini ne propune o lucrare temeinic documentată, bine scrisă, elaborată cu pasiune și profesionalism, o reușită intelectuală care se recomandă de la sine drept o lectură de cel mai mare folos pentru publicul italian și românesc deopotrivă.

Ion Cârja

EVRYDIKI SIFNEOS, *Imperial Odessa: Peoples, Spaces, Identities*, Leiden, Brill, 2017, 300 p.

Evrydiki Sifneos (1957–2015) a fost director de cercetare al Institutului de Cercetări Istorice al Fundației Naționale Elene de Cercetare din Atena, publicând, în limbile greacă și engleză, numeroase monografii și articole ce vizează istoria Mării Negre. Dintre acestea se remarcă *Greek Merchants in the Sea of Azov: The Power and the Limits of a Family Enterprise*, tipărită la Antena, în anul 2009. Volumul *Imperial Odessa: Peoples, Spaces, Identities*, apărut în cadrul seriei Eurasian Studies Library de la prestigioasa editură olandeză Brill, se dovedește util tuturor celor interesați de istoria arealului extins al Mării Negre, constituind un veritabil instrument de lucru pentru cercetătorii înclinați către istoria economică, socială și culturală.

Autoarea și-a structurat lucrarea în șase capitole, inegale ca întindere și subdiviziuni, în care cititorul face o incursiune din rada și străzile perlei comerciale ale Rusiei imperiale, portul Odessa, și până-n atmosfera saloanelor din vilele destinate vacanțelor prelungite de vară și toamnă ale aristocrației ruse.

Primul capitol este dedicat descifrării identității oamenilor porturilor rusești din nordul Mării Negre, aflați între influența imperială și interferența cu popoarele mercantile ale mării. Între aceste așezări maritime rusești și porturile Levantului și Europei apuse s-a creat, la sfârșitul secolului al XVIII-lea, un culoar continuu prin care au intrat ideile și instrumentele capitalismului occidental pentru ca, în sens invers, produsele agroalimentare din stepa nord-pontică să ia drumul antrepozitelor mediteraneene și ale Mării Nordului.

Tocmai aceste aspecte sunt descifrate în capitolul secund al acestei cărți, din care nu lipsesc interpretările teoretice și referirile la liberalismul economic și la istoria societății secrete *Philiki Hetairia*.

Capitolul al treilea se dovedește o veritabilă interpretare de istorie economică, în care datele empirice specifice comerțului maritim, destinate acumulării și rulării de capital, sunt completate cu

informații despre casele comerciale, industria din Odessa, activitatea și strategiile antreprenorilor fără frontieră și litigiile stinse la tribunalul comercial.

Următorul capitol aduce în discuție evoluția asociațiilor profesionale și culturale ale minorităților constituite în sistemul de porturi rusești din nordul Mării Negre, obligate să-și deoaleze obiceiurile și tradițiile între spațiul privat și cel public, dintre care autoarea oferă studii de caz, precum cel al asociației de caritate elene.

Capitolul al cincilea prezintă dihotomia existentă la nivelul societății ruse din porturile Mării Negre, înfățișându-se precum o lume în care coexistența și toleranța din rândurile clasei superioare erau antagonice rivalității comerciale din cadrul clasei de mijloc și chiar conflictuale în straturile inferioare ale societății. Evrydiki Sifneos insistă în cadrul acestui capitol și pe modalitățile prin care autoritățile locale și centrale au gestionat astfel de situații, prin aplanarea ori înțepirea flăcării pogromurilor, respectiv pe dezavantajele civile la care era supusă una dintre etniile preponderent antreprenoriale și piston al progresului comercial din Rusia țaristă.

Capitolul al șaselea oferă o imagine de ansamblu asupra zenitului unei stări de spirit produse exclusiv de aplicarea temeinică și îndelungată a liberalismului economic și a unui sistem de semisclavie la nivelul structurilor productive rusești, dar autoarea imortalizează pentru posteritate și declinul vieții portuare și culturale din Odessa. În anii zbuciumați ai Marelui Război, pe scările din port și-n vilele somptuoase de pe largile bulevarde au răsunat alternativ melodii rusești, germane, cât și zgomotul frământărilor revoluționare bolșevice și naționaliste ucrainene, marșurile trupelor de ocupație austro-germane sau revolvele bolșevicilor. Istoria prodigioasă a unui secol și jumătate de exploatare capitalistă apunea după intervenția aliată (trupe franceze și elene) din regiunea Odessa între decembrie 1918 și martie 1919. Plecarea misiunii militare străine și eșecul acțiunilor de coagulare a unui stat național și independent ucrainean au prilejuit contactul întregii societăți nord-pontice cu realitățile regimului comunist, ostil capitalului occidental și inițiativelor antreprenoriale și culturale private.

Lucrarea dispune de anexe și o bibliografie amplă, dar și de un indice de nume, locuri și subiecte pentru a facilita accesarea rapidă a cercetătorului la informațiile căutate cu interes. Pe simplul cititor lectura volumului de față îl transpune într-o lume de mult apusă, dar și inimaginabilă având în vedere transformările prin care a trecut regiunea de nord a Mării Negre în ultimul secol, prin care descoperă prosperitatea, multiculturalitatea și diversitatea specifică lumii porturilor și liberalismului economic. Așadar, volumul semnat de Evrydiki Sifneos constituie un model de urmat pentru reconstituirea cotidianului orașelor-porturi nord-pontice și (pe alocuri) pentru cele de la Dunărea maritimă.

Cristian Constantin